

28

SATIŞ ÜSTÜNE SATIŞ YAPMAK VE PAZARLIK KIZIŞTIRMAK

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
لَا يَبْتَاعُ الْمَرْءُ عَلَى بَيْعِ أَخِيهِ وَلَا تَنَاجَشُوا وَلَا يَبِيعُ حَاضِرٌ لِبَادٍ

(Ebû Hureyre'den rivâyet edildiğine göre) Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: **“Kişi, kardeşinin satımı üzerine satım yapamaz, yapmamalıdır. Sırf pazarlık kızıştırmak için satıma girmeyin. Şehirli köylü adına satım yapmasın!”**¹⁸¹.

181 Buhârî, Büyü, 58, 64, 70; Müslim, Büyü, 7-8, 11, Ebû Dâvud, Büyü, 43, 46; Tirmizî, Büyü, 57.

AÇIKLAMA

Bu hadiste üç mesele vardır: Satım üstüne satım yapmak, müşteri kızdırmak ve şehirlinin köylü adına satış yapması.

Rasûlullah (s.a) şöyle buyurur: “Sizden hiç kimse kardeşinin üzerine satış yapmasın, yapmamalıdır”. Rasûl-i Ekrem’in yasakladığı durum, pazarlık esnasında veya muhayyerlik bulunan satışlarda muhayyerlik süresi içinde söz konusu olur. Bu durumda, mesela bayi ile müşteri satışı neticeye bağlamak üzereyken bir başkası gelip satıcıya “Ben bu mala daha yüksek fiyat verebilirim!” diyerek müdahalede bulunması, veya bayiin, başka bir bayiden mal satın alan müşteriye “Satın aldığın kişiye bu malı iade et, aynı malı ben sana daha düşük bir fiyata verebilirim!” demesi caiz olmayan haram bir davranıştır. Böyle bir müdahale insanı Allah nezdinde alçalttığı gibi toplum nazarında da derecesini küçültecektir.

Alışverişte “pazarlık kızdırmak”, *neceş satışı* diye bilinir. *Hileli artırma* adını da alan bu muamele, gerçek alıcı olmayan bir kimsenin, müşteri kızdırmak için alıcı veya satıcı gibi gözükersen malın fiyatını etkileyip yükseltmek amacıyla alışverişe müdahale etmesi demektir. Uygulamanın temelinde sahte alımsatım, yersiz övgü ve propaganda vardır. Bugün daha sistemli yapılan ve bir nevi spekülasyon olan bu uygulamada rant devşirme düşüncesi, aldatma ve aldanma riski bulunmaktadır. Ne olursa olsun, malı satın alma niyeti olmadığı halde fiyatı artırmak veya kırmak ve böylece üçüncü şahıslara zarar vermek yasaktır. Bu yüzden, sırf fiyatları yükseltmek amacıyla anlaşıp ortaklık kurmak caiz değildir. Çünkü bu takdirde serbest rekabet ortamı engellenmiş ve bir tek el oluşturulmuş olur. Bu da piyasa şartlarına sun’î bir müdahale niteliği taşır.

Söz konusu kızdırma, verilen fiyatın malın piyasadaki gerçek değerini

aşması halinde Hanefî fakihleri tarafından mekruh görülmüştür. Ancak malın gerçek piyasa değerini bulması için yapılan arttırmalarda bir sakınca görülmemiştir. Hile ve yolsuzluk karıştırmamak şartıyla açık arttırma veya kapalı zarf usulü en yüksek fiyat teklif eden kimseye malın satılması meşru sayılmıştır.

Halife Ömer b. Abdülaziz, bir malı satmak üzere Ubeyd b. Müslim adlı şahsı pazara gönderir. Ubeyd malı satıp dönünce, “Şayet müşteri kızıştırmasaydım zarar edecektim” der. Halife, “Yoksa alıcı olmadığın halde alıcı gibi davranarak fiyatı mı yükselttin?” deyince, “evet” diye cevap verir. Bunun üzerine Halife şu uyarıda bulunur: “Bu bir neceş satışıdır ve sünnetle yasaklanmıştır. Sen birisini pazar yerine gönder ve satışın geçersiz olduğunu ilan ettir!”.

İslam toplumunda arz talep dengesi sağlıklı işlemeli, iş ve ticaret hayatı şeffaf ve serbest rekabet şartlarına dayanmalıdır. Haksız rekabetle, rakipleri zarara uğratma, mağduriyet yaşatma ve iflas ettirme gibi yıkıcı amaçlara kesinlikle yol açılmamalıdır.

Hadisin, “Şehirli köylü adına satım yapmasın!” kısmının açıklaması uzun olduğundan müstakil bir başlık altında ele alınmasında fayda vardır.